

KONFLIKTUS

Orosz hátraarc Ukrajnában

Az elmúlt hetekben Vlagyimir Putyint lehangosabban a kelet-ukrajnai szeparatisták kritizálták. Oroszországtól fegyveres intervenciót vártak, erről azonban Moszkva nem vett tudomást, mi több, Putyin azt kérte a törvényhozástól, hogy vonja vissza a meghatalmazást, amelynek alapján katonai erőt alkalmazhatott volna Ukrajnában.

A moszkvai irányvonal változását megerősítette a július 2-i berlini egyezség is, amely tűzszünetre és a konfliktus tárgyalásos rendezésére szólította fel a feleket, és amelynek kulcseleme az a megállapodás volt, amelynek értelmében –

az átkelők lezárása mellett – megerősítik az orosz–ukrán határ feletti ellenőrzést, és megakadályozzák, hogy az ukrán oldalról orosz területeket lőjenek. Kijev és a nyugati kormányok feltett szándéka, hogy a határ lezárásával elvágják a szeparatisták utánpótlását. Ha ez megvalósul, akkor Moszkva fontos gesztust tesz Ukrajnának, amely eközben fokozza az úgynevezett terroristaellenes intézkedések intenzitását. Figyelemre méltó, hogy az orosz állami média sem „juntaként” emlegeti már az ukrán kormányt, Ukrajna és Oroszország pedig tárgyal a gázszállításokról és a Krímmel kapcsolatos tervekről is. Az orosz csapatok határ közeli felvonulása visszamenőleg inkább presztízsmentésnek tűnik, vagy még inkább elővigyázatossági intézkedésnek arra az esetre, ha Kelet-Ukrajnából fegyveresek hatolnának be Oroszországba.

Putyin politikájának irányváltása több szempontból is érthető, Oroszországban azonban kényes kérdés lehet – annak ellenére, hogy sok orosz a megszállással szemben Kelet-Ukrajna gazdasági és katonai támogatását részesíti előnyben.

Először, a Krímmel ellentétben csekély a helyi támogatottsága annak, hogy Dél- és Kelet-Ukrajnában „Új-Oroszország” (Novorosszija) néven új államot hozzanak létre. Az ukránok egységbe tömörültek Oroszországgal szemben. A kormány újrászervezte a fegyveres erőket és a keleti káosz ellenére sikeresen megtartották az elnökválasztást is. A fordulópontot a tragikus odesszai események jelentették, amelyek során egy tűzbe borult épületben és az utcai harcokban sokan életüket veszítették. Ahelyett, hogy az oroszbarát hangulat erősödött volna, az ukránok még inkább a kulcsfontosságú területek destabilizálását célzó orosz kísérletek ellen fordultak.

Másodszor, Oroszországnak nem sikerült beváltania azt az ígértétét, hogy az elfoglalt Krímben javul az élet – emiatt pedig Dél- és Kelet-Ukrajnában is csökkent Moszkva támogatottsága. Március óta jelentősen visszaesett azoknak az oroszoknak a száma, akik szerint a szomszédos országokban élő orosz kisebbségeket meg kell védeni vagy meg kell szállni a területeket, ahol élnek.

Harmadszor, Moszkva nem talált hiteles politikust Ukrajnában az Új-Oroszország-projekt képviselőjére. Moszkva ukrajnai pozícióinak gyengülését mutatja, hogy Viktor Medvedcsukra, a korábban Leonyid Kucsma elnök kabinetfőnökeként szolgáló népszerűtlen oligarchára kell támaszkodnia. Putyin célja az, hogy a vele szoros személyes kapcsolatban álló Medvedcsuk nagyobb szerepet kapjon az ukrán politikai életben – ez pedig valószínűleg gyengíti Oroszország pozícióit. Medvedcsuk egyszerűen esélytelen, a föderális Ukrajnáról szóló moszkvai elgondolást az ukránok mindössze 13 százaléka támogatja. Negyedszer, ha Kelet-Ukrajnában elhúzódik egy fegyveres konfliktus, az Oroszországon belül is veszélyt jelent a stabilitásra, hiszen a harcok könnyen áttérhetnek a határon.

Ötödször, Moszkvának nem érdeke, hogy egyre gyengülő gazdasági teljesítményét a nemzetközi szankciókból eredő további gazdasági, presztízsbeli

JARÁBIK BALÁZS

Porosenkónak és Putyinnak nagyon megfontoltan kell tárgyalnia egymással.

és egyéb veszteségek tetézzék. A Kreml természetesen tisztában van azzal, hogy Európa vonakodik új szankciókat bevezetni, és az új nyitással még inkább megpróbálja elkerülni ezeket. Mivel a Kreml döntéseinek részleteibe nem nagyon látunk bele, az orosz politika és az ukrajnai események kapcsolatáról csak találgatni tudunk. A Krím megszállása a titkosszolgálatok és a hadsereg emberei (a szilovikok) számára komoly győzelem volt és az új orosz külpolitika meghatározó szereplőivé tette őket. Most azonban úgy tűnik, hogy velük szemben megerősödnek a „puhább erő” képviselői, többek között Vologyin, Szurkov és Csesznakov. A Kreml jelenlegi stratégiája nagyobb mértékben épít a „puha”, mint a fegyveres erő alkalmazására, ami lehetővé teheti Moszkva számára, hogy a területi expanzióval való további fenyegetés helyett másképp erősítse az ukrajnai politikára gyakorolt hatását. Ukrajna destabilizálása mindazonáltal semmiképpen sem került le a moszkvai

napirendről. A rövid távú célok közül a két legfontosabb – a gázszállítások ügyének rendezése és egy fenntartható modus vivendi a Krímben – azonban szükségessé teszi az új ukrán kormánnyal való megállapodást. A Krím elfoglalása nem válhat sikertörténeté az Ukrajnából érkező víz-, gáz- és élelmiszer-ellátás biztosítása nélkül. Moszkva ugyanakkor kiválóan ki tudja használni Ukrajna gazdasági problémáit és politikai megosztottságát.

Porosenkóban Putyin legitím, a béke érdekében politizáló partnerre talált. Az ukrán elnök – és talán Putyin is – figyelembe veszi, hogy több ukrán támogatja a szeparatistákkal való tárgyalásokat, mint a fegyveres beavatkozást. A meghosszabbított tűzszünet eredményeként sikerült két tárgyalási fordulót tető alá hozni és elérni nyolc OSCE-megfigyelő szabadon engedését – de ez 27 ukrán katona életébe került. Ha továbbra sem lép fel határozottan, Porosenkóban sok olyan ukránnak megrendülhet a bizalma, aki a kelet-ukrajnai helyzetet Oroszországgal való konfliktusnak tekinti. Emiatt az ukrán elnöknek nem volt más választása, mint véget vetni a tűzszünetnek – még akkor is, ha a fegyveres erők alkalmazása rövid távon a régió önállóságát célul kitűző erőket támogatja. A konfliktus komolyságát a gyors ütemben súlyosbodó menekültválság is mutatja: Kelet-Ukrajnából egyre többen indulnak el az ország más részei vagy Oroszország felé.

Az ukrán, illetve az orosz belpolitikai helyzet miatt Porosenkónak és Putyinnak nagyon megfontoltan kell tárgyalnia egymással. Meglehet, Moszkvában felismerték, hogy egy katonai siker meghozhatja Porosenkónak azt a politikai támogatást, ami ahhoz szükséges, hogy Oroszországgal megköthesse az egyezségeket, amelyeket orosz részről várnak tőle.

A labda most Putyin térfelén pattog.
Jarábik Balázs,
a Carnegie Endowment
és a Central European Policy Institute
(CEPI) kutatója

Egy elhúzódozó fegyveres konfliktus Oroszországban is veszélyt jelenthet

JOGVÉDELEM

Ellentmondásos az adatvédelem szabályozása az unióban

Az Európai Unió Bírósága megsemmisítette az adatmegőrzési irányelv rendelkezéseit, amelyek közbiztonsági okokból kötelezővé tették az elektronikus hírközlési szolgáltatóknak, hogy az ügyfelek forgalmi adatait huzamosabb ideig tárolják. De akkor mi lesz a nemzeti jogszabályokkal, amelyek az uniós irányelvből fakadnak?

Nincs is talán értékesebb áru a mai világban, mint az információ. Egy-egy információ, adat felbecsülhetetlen értéket képes előállítani, de megsemmisíteni is. Nem jegyzi a tőzsdén, de tudjuk, hogy a mai információs társadalom ezen alapszik. A hétköznapi ember annál érzékenyebb a témára, minél személyesebb adatai kerülnek forgalomba az információs piacon. Kétségtelen, hogy telefonhívásaink vagy internethasználatunk adatai ebbe a körbe tartoznak. A határtalan adatáramlásnak az adatkezelésre és tárolásra vonatkozó jogszabályok szabhatnak korlátot. A magyar sajtóban szinte visszhangtalan maradt az Európai Unió Bíróságának ítélete, amely megsemmisítette az adatmegőrzési irányelv rendelkezéseit. Alapvetően két uniós jogforrás létezik, amely befolyásolja a tagállamok jogalkotását: az uniós irányelv és az uniós rendelet. A rendeletek közvetlenül hatályosak a tagállamok területén, azaz nem szükséges átültetni (implementálni) a belső jogrendszerbe. Az irányelvek pusztán keretet adnak a belső jogalkotásnak és arra kötelezik a tagállamokat, hogy ezekkel összhangban lévő jogszabályokat alkossanak. Az adatmegőrzési irányelvvvel összhangban álló nemzeti jogszabályokat a tagállamoknak 2009-ig kellett megalkotniuk. Az adatmegőrzési irányelvként ismert 2006/24/EK európai parlamenti és tanácsi jogszabály kötelezővé tette az elektronikus hírközlési (telefon- és internet-) szolgáltatóknak, hogy az ügyfelek forgalmi adatait (a kommunikáció tartalmára vonatkozó adatok nélkül) huzamosabb ideig – hat hónap és két év közötti időtartamra – tárolják közbiztonsági okokból, tehát súlyos bűncselekmények kivizsgálása, felderítése és üldözése céljából.

Az Európai Unió Bírósága 2014 áprilisában a C-293/12. és C-594/12. számú, „Digital Rights Ireland, valamint Seitlinger és társai” egyesített ügyekben hozott ítéletében megsemmisítette az adatmegőrzési irányelvet, mivel az jelenlegi formájában uniós jogba ütközik. Az irányelv alkalmazása széles körű és különösen súlyos beavatkozást jelent a magánélet tiszteletben tartásába és sérti a személyes adatok védelméhez való alapvető jogot, ami az EU Alapjogi Chartájának 7. és 8. cikkébe ütközik. Az ítélet pikantériája, hogy az irányelvet visszamenőleges hatállyal érvénytelenítette. A bíróság álláspontja szerint az irányelv anélkül teszi lehetővé az adatokhoz való hozz-

DAGONYA ANDRÁS

Kíváncsian várom, hogy a magyar közélet szereplői mikor szólnak meg az ügy kapcsán.

záférést, hogy elegendő garanciát tartalmazna a hozzáférés szükséges és arányos adatokra való korlátozása tekintetében. Pedro Cruz Villalón, az EU főügyésze a perben kifejtette: a jogszabály lehetővé teszi, hogy „az érzékeny adatokat kezelő adatbirtokos kimerítő és hű képet alkosson egy ügyfél magánéletéről, akár komplett személyiségtérképet hozzon létre”. A bíróság elismeri ugyan, hogy a forgalmi adatok értékes információkat jelentenek a bűnözés megelőzéséhez és leküzdéséhez, azonban a szükségességgel kapcsolatos súlyos hiányosságok állapíthatók meg, mivel az irányelv nem tartalmaz kellően konkrét szabályokat és minimális garanciákat, amelyek kizárnák a személyes adatokkal való visszaélést. Az irányelv szerint ugyanis az adatmegőrzés álta-

lános, minden személyre és minden kommunikációs formára kiterjed: nem rögzít kivételeket sem az adatmegőrzés földrajzi köre, sem az érintett személyek tekintetében, nem követel meg kapcsolatot a megőrzött adat és a bűncselekmény vonatkozásában, továbbá az adatokhoz való hozzáférést és azok felhasználását sem korlátozza meghatározott személyekre. Mindezeket túl nem tesz különbséget az egyes adatkategóriák között a megőrzési idő vonatkozásában sem. Az adatok hozzáférése és a visszaélések megelőzésére vonatkozó garanciák szintén teljesen hiányoznak. Az adatok megsemmisítése az adatmegőrzési időtartam lejáta után nem kötelező, és az irányelv azt sem követeli meg, hogy az adatokat az Európai Unió területén tárolják, ami további adatbiztonsági kockázatokat jelent. Az uniós jogalkotó túllépte mérlegelési jogkörét, ami az irányelv meghozatalával kapcsolatban a rendelkezésére állt, állapotította meg végül a bíróság, és az irányelvet mint uniós jogba ütközőt megsemmisítette. Nem kétséges, hogy a megsemmisítés az uniós részéről újabb, immár megfelelő garanciákkal felszerelt adatmegőrzési irányelv kibocsátását teszi majd szükségessé. (Egy új irányelv elfogadása akár hónapokat is igénybe vehet.)

Formailag az irányelv megsemmisítése nem érinti az annak alapján elfogadott nemzeti intézkedések érvényességét, azonban éppen ez veti föl a legkényesebb kérdést. Érvényes lehet-e egy nemzeti jogszabály, amely olyan uniós irányelvből fakad, amelyet az Európai Unió Bírósága megsemmisített? Először az angol parlament liberális demokrata képviselői figyeltek fel az ominózus bírósági ítéletre és tetek fel kérdést a belügyminiszternek: milyen lépéseket tesz a brit kormány a bírósági ítélet nyomán a már érvénytelen irányelven alapuló nemzeti jogszabályok korrekciójára? A válasz nem sokat késett: a brit „adatmegőrzési” jogszabály érvényben marad, de a kormány minél hamarabb rendezni szeretné a kérdést. Azaz minden marad a régiben! Magyarországon az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény rendelkezéseibe építette be a jogalkotó az uniós irányelv rendelkezéseit. Nem kétséges, hogy a magyar jogszabály hűen követi a már érvénytelen irányelv szellemiségét. Kíváncsian várom, hogy a magyar közélet szereplői mikor szólnak meg az ügy kapcsán. És ha megszólal valaki, hogyan fogja tálni a problémát? Talán az lenne a legerendesebb, ha a jogalkotók tennék meg az első lépést.

Dagonya András ügyvéd, európai uniós szakjogász